

JURIDISKA FAKULTETEN

vid Lunds universitet

Jacob Vestgöte Norell

Edition av personuppgifter

En studie av dataskyddsförordningens relation till editionsinstitutet

LAGF03 Rättsvetenskaplig uppsats

Kandidatuppsats på juristprogrammet

15 högskolepoäng

Handledare: David Dryselius

HT 2020

Innehåll

SUMMARY	1
SAMMANFATTNING	3
FÖRORD	5
FÖRKORTNINGAR	6
1 INLEDNING	7
1.1 Bakgrund	7
1.2 Syfte och frågeställningar	8
1.3 Avgränsning	9
1.4 Metod och material	10
1.5 Perspektiv	11
1.6 Disposition	12
1.7 Forskningsläge	12
2 EDITIONSINSTITUTET	14
2.1 Allmänt om editionsinstitutet	14
2.2 Reglering av processuell edition	16
2.3 Allmänna bifallsvillkor för processuell edition	16
2.3.1 Innehavskravet	16
2.3.2 Skriftlig handling	17
2.3.3 Bevisbetydelsekravet	18
2.4 Övriga bifallsvillkor för processuell edition	19
2.4.1 Preciseringskravet	19
2.4.2 Proportionalitetsbedömningen	20

3	DATASKYDDSFÖRORDNINGEN	21
3.1	Allmänt om dataskyddsförordningen	21
3.2	Behandling av personuppgifter	22
3.2.1	Grundläggande principer	22
3.2.2	Laglig behandling	23
3.2.2.1	Rättslig förpliktelse	25
3.2.2.2	Allmänt intresse och myndighetsutövning	26
3.2.2.3	Berättigat intresse	27
3.2.2.4	Vidarebehandling	28
3.2.2.5	Domstolsdatalagen	29
4	ANALYS	30
4.1	Allmänna problemområden	30
4.2	Rättslig grund vid edition	31
4.3	Nödvändighet	33
4.4	Förenlighet och proportionalitet	33
4.5	Avslutande reflektioner	34
	KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING	36
	RÄTTSFALLSFÖRTECKNING	38

Summary

The purpose of this study is to investigate and analyze the particular problems that arise when the object of a duty of disclosure contains personal data covered by the General Data Protection Regulation (GDPR). In these situations, the right to protection of personal data needs to be considered in addition to the prerequisites for disclosure. The requirements for a lawful processing of personal data laid down by the GDPR therefore have to be met also in cases in which the processing is constituted by a duty of disclosure.

In order to assess if processing of personal data is warranted, the legal basis for the processing has to be identified. The nature of a duty of disclosure implies that the personal data contained in a document has already been collected and structured. Therefore, compliance with a disclosure order should be considered as further processing of personal data for new purposes. To determine if such a procedure is lawful, the necessity, proportionality and purpose compatibility need to be considered. These considerations should be regarded as supplementary conditions for a duty of disclosure.

I have argued that the conditions for disclosure and the supplementary requirements for the processing of personal data, in many respects include the same considerations. My conclusion is that the processing of personal data should be deemed lawful and necessary, when the required prerequisites for disclosure are at hand. This implies that the right to protection of personal data does not constitute an absolute impediment for disclosure. Instead, such an approach should provide courts with a margin of appreciation to determine if the need of information outweighs the right to protection of personal data, on a case-by-case basis.

Furthermore, arguments are raised for a merged assessment of proportionality, which includes the interests of the applicant, the respondent and the data subjects.

Sammanfattning

Denna rättsvetenskapliga uppsats syftar till att undersöka och belysa de särskilda problem som uppstår vid edition av sådana personuppgifter som omfattas av dataskyddsförordningen. I dessa situationer aktualiseras, utöver bifallsvillkoren för edition, den grundläggande rätten till skydd för personuppgifter. Dataskyddsförordningens krav för tillåten behandling av personuppgifter måste därmed vara uppfyllda även vid ett editionsföreläggande.

Bedömningen om huruvida en behandling är laglig blir beroende av vilken rättslig grund den sker på. För edition förutsätts att personuppgifter redan samlats in och sammanställts i en handling. Lagligheten av edition bör därför bedömas utifrån de krav som ställs för vidarebehandling av personuppgifter. Detta ställer krav på att behandlingen ska vara nödvändig, proportionerlig och förenlig med det ändamålet för vilket personuppgifterna samlades in. Dessa krav bör närmast ses som kompletterande krav till de normala bifallsvillkoren för edition.

Jag argumenterar i denna framställning för att bifallsvillkoren för edition och kraven för en tillåten behandling av personuppgifter i hög utsträckning är överlappande. Konsekvenserna av detta bedöms vara att om bifallsvillkoren för edition är uppfyllda föreligger såväl nödvändighet som laglig grund för behandling av personuppgifter. Följden av detta blir att skyddet för personuppgifter inte utgör ett absolut hinder mot edition. Istället får domstolar handlingsutrymme att i det enskilda fallet väga editionssökandes informationsbehov mot de registrerades personuppgiftsskydd.

Vidare lyfts argument för att åtgärdens proportionalitet i förhållande till de registrerade och frågan om ändamålsenlighet med fördel kan ingå i den proportionalitetsbedömning som ska göras vid en ansökan om edition. En

sådan lösning förenklar den annars mycket långa och omfattande bedömning som måste företas utifrån respektive regelverk.

Förord

Fiskafänge, (engelskans "*fishing expeditions*"), är en beskrivning av gränserna för edition enligt svenskt rätt och definieras som ett planlöst sökande efter potentiellt relevant information. Trots dess otillåtetenheter är det just detta planlösa sökande jag spenderat en stor del av denna uppsatstid till. På grund av begränsningar i uppsatsen omfattning har jag varit tvungen att kapa detta favoritavsnitt. Jag får istället se fram emot en sommar fullt av folkmunsenligt fiskafänge.

Förkortningar

Förkortning

Artikel 29-gruppen

Dataskyddsförordningen

Dataskyddslagen

DDL

EKMR

EU

GDPR

HD

NJA

RB

EU-stadgan

EUF-fördraget

Förklaring

Artikel 29-arbetsgruppen för skydd av personuppgifter

EUROPAPARLAMENTETS OCH RÅDETS FÖRORDNING (EU) 2016/679 av den 27 april 2016 om skydd för fysiska personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter och om upphävande av direktiv 95/46/EG (allmän dataskyddsförordning)

Lagen (2018:218) med kompletterande bestämmelser till EU:s dataskyddsförordning

Domstolsdatalag (2015:728)

Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna

Europeiska unionen

General Data Protection Regulation

Högsta domstolen

Nytt juridiskt arkiv

Rättegångsbalken

Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna

Fördraget om Europeiska unionens funktionssätt

1 Inledning

1.1 Bakgrund

Teknisk utveckling skapar många möjligheter för samhällets aktörer. Utveckling innebär effektiviseringsmöjligheter för företag som strävar efter att bibehålla konkurrenskraft eller vinna marknadsandelar. Denna progression kommer dock inte utan problem. Tekniska innovationer innebär utmaningar, inte minst för rättsordningen.¹

Idag skapas, ändras och förvaras dokument på ett annat sätt än när nuvarande editionsregler togs fram. En stor andel av dokument som tidigare upprättats och förvarats i skriftlig form, återfinns numera enbart digitalt.² Trots detta har rättsläget fram tills nyligen varit oklart gällande huruvida en editionssökande kan få ut dokument i digitalt format.³ Utgångspunkten gällande informationsanskaffning i tvister är att parterna själva ansvarar för inhämtning av bevisning och också har ett intresse av att göra så. Bistånd från en domstol att införskaffa bevis aktualiseras främst när en part saknar förmåga eller möjlighet att göra detta på egen hand och är förankrat i artikel 6 i EKMR och rätten till en rättvis rättegång.⁴

Högsta domstolen (HD) har i år förtydligat rättsläget kring edition. Prejudikaten har preciserat innebörden av innehavsrekvisitet och klargjort att ett editionsföreläggande kan föreskriva ett tillhandahållande i elektroniskt format. Dessa avgöranden ger svar på vissa tidigare juridiska osäkerheter kring edition, samtidigt som de ger upphov till nya frågeställningar.

---

¹ Jfr exempelvis EU:s förordning nr 910/2014 om elektronisk identifiering, s. 1.

² Jfr exempelvis prop. 2014/15:96, s. 8.

³ Jfr NJA 1998 s. 829.

⁴ Westberg (2010), s. 209 ff.

Utökade möjligheter till edition av digitala dokument aktualiserar bland annat en potentiell regelkonflikt med Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/679 av den 27 april 2016 om skydd för fysiska personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter och om upphävande av direktiv 95/46/EG (allmän dataskyddsförordning)⁵, då förordningen är tillämplig på automatiserad behandling av personuppgifter⁶. Detta har illustrerats av HD:s prövningstillstånd i mål Ö 1750–20. Rättsfrågan i målet är huruvida en digital personalliggare, innehållande personuppgifter, kan bli föremål för edition i en entreprenadtvist. Utöver den ordinära avvägning mellan de tvistande parternas intressen aktualiseras frågan om och hur det rättighets-skydd som följer av dataskyddsförordningen påverkar möjligheterna till edition.

1.2 Syfte och frågeställningar

Uppsatsens syfte är att utreda bifallsvillkoren för edition av sådana personuppgifter som omfattas av dataskyddsförordningen.

Detta syfte kommer uppfyllas genom besvarandet av följande frågeställningar:

- Vilka grundläggande principer och avvägningar ligger bakom editionsinstitutet?
- Vilka krav och gränser ställs enligt gällande rätt för editionsplikt?
- Vilka särskilda problem aktualiseras vid edition av uppgifter som omfattas av dataskyddsförordningen?

---

⁵ I fortsättningen kallad ”dataskyddsförordningen”.

⁶ Se artikel 2.1 i dataskyddsförordningen.

1.3 Avgränsning

Vid sidan av den processuella editionsplikten finns den materiella editionsplikten. De materiella grunder som ställs för edition lämnas istället över till parterna, alternativt speciallagstiftning, och kan därmed i hög utsträckning avvika från grunderna för processuell edition.⁷ Eftersom uppsatsen syftar till att granska den processuella editionsplikten följer det naturligt att materiell editionsplikt inte behandlas mer än för att skapa en bredare förståelse för editionsinstitutet. Av detta följer det naturligt att avtalsrättslig eller samtyckesbaserad grund för behandling av personuppgifter inte behandlas i denna uppsats.

Vidare kan editionsinstitutet användas i alternativa tvistlösningsförfaranden. I dessa kontexter kan grunderna för editionsplikt, liksom för materiell editionsplikt, avvika från de i traditionella dispositiva civilprocesser och kommer därav inte behandlas i denna framställning.

Utöver de bifallskrav som ställs för edition finns det olika typer av hinder mot edition i 38 kap. 2 § andra och tredje stycket rättegångsbalken (RB). Då framställningen syftar till att undersöka de processuella bifallsvillkorens förhållande till dataskyddsförordningen så kommer inte ovanstående hinder mot edition behandlas, då personuppgifter som exempelvis innehåvs av advokater redan på denna grund är undantagna editionsplikt.

Slutligen kommer inte särskilda kategorier av personuppgifter, s.k. känsliga personuppgifter, barns personuppgifter eller personuppgifter rörande fällande domar i brottmål behandlas i denna uppsats.⁸ Detta motiveras av att dessa kategorier av personuppgifter presumeras ha begränsad betydelse för dispositiva processers tvistlösning.

---

⁷ Jfr Westberg (2010), s. 182 f.

⁸ Se artikel 7–10 i dataskyddsförordningen.

1.4 Metod och material

För att uppnå uppsatsens syfte tillämpas i huvudsak den rättsdogmatiska metoden och ett *de lege lata*-perspektiv. Jareborg definierar rättsdogmatiken som en rekonstruktion av rättssystemet.⁹ Utöver lagtext och förarbeten har prejudikat en central betydelse för att skapa förståelse för den rättsliga regleringen av edition.¹⁰ Då flera av de prejudikat som skapat gällande rätt hänvisar till doktrin används den senare källan för att bilda en djupare förståelse för området.¹¹ Detta tillvägagångssätt utgår ifrån Peczeniks påbud avseende att lagtext ska beaktas, att förarbeten och praxis bör beaktas och att doktrin får beaktas.¹² I materialurvalet bör i synnerhet nämnas Peter Westbergs *Anskaffning av bevisning i dispositiva tvistemål*, som även citeras i HD:s två avgöranden från 2020. Lars Heumans *Editionsföreläggande i civilprocesser och skiljetvister* från Juridisk Tidskrift 1989–1990 förekommer i flera äldre avgöranden varför även denna utgjort centralt material.

I framställningens senare del, där relationen mellan gällande rätt i Sverige och dataskyddsförordningen granskas, används en EU-rättslig metod. Enligt praxis från EU-domstolen har EU-rätt företräde framför nationell rätt på de områden där EU har befogenhet att anta bindande rättsakter.¹³ Den EU-rättsliga metoden är därför lämplig att använda i denna del för att härleda utifrån vilken rättsordning ett begrepp ska tolkas. I enlighet med Reichels synsätt avses med EU-rättslig metod i denna framställning samspelet mellan EU-rättsliga källor och nationell lagstiftning, utifrån en svensk rätts-tillämpares perspektiv.¹⁴ Materialet består följaktligen av bland annat EU-rättens primär- och sekundärrätt, domar, doktrin samt vägledning inom

---

⁹ Jareborg (2014), s. 1.

¹⁰ Jfr exempelvis HD Ö4643-19, punkt 10.

¹¹ Ibid. punkt 12.

¹² Peczenik (1995), s. 35.

¹³ 6/64 *Costa mot E.N.E.L.*, EU:C:1964:66.

¹⁴ Reichel (2018), s. 109.

dataskydd från Artikel 29-gruppen och europeiska datatillsynsmannen. Artikel 29-gruppen var en EU-rättslig arbetsgrupp, bestående av företrädare från medlemsstaternas nationella tillsynsmyndigheter, företrädare från EU-kommissionen samt den europeiska datatillsynsmannen.¹⁵ Gruppens arbete syftade till att harmonisera tillämpningen av dataskyddsförordningen genom exempelvis riktlinjer och uttalanden. Dessa uttalanden har i denna uppsatts tillmätts hög tillförlitlighet, trots dess rådgivande och icke-bindande karaktär, vilket bland annat motiveras av att europeiska dataskyddsstyrelsen antagit flera av arbetsgruppens uttalanden.¹⁶

Vid införlivandet av dataskyddsförordningen överlämnas vidare visst tolknings- och anpassningsutrymme till medlemsstaterna.¹⁷ I dessa delar har bland annat förarbeten bearbetats med den rättsdogmatiska metoden för att förstå regleringen i en svensk kontext.

1.5 Perspektiv

I denna uppsatts appliceras ett tvärjuridiskt perspektiv.¹⁸ Detta motiveras av att uppsattsens syfte och frågeställningar ger upphov till juridiska problem gällande reglering och samspel mellan olika rättsområden. Edition av personuppgifter som omfattas av dataskyddsförordningen aktualiserar vidare vissa rättighetsaspekter. Uppsatsen anlägger därför även ett rättighetsperspektiv med fokus på de särskilda problem och avvägningar som kan uppstå, utifrån editionssökande och de registrerades grundläggande rättigheter.

---

¹⁵ Öman (2019), s. 23.

¹⁶ European Data Protection Board, *Endorsement 1/2018 of GDPR WP29 guidelines by the EDPB*.

¹⁷ Se artikel 6.2 i dataskyddsförordningen.

¹⁸ Se Kellgren (1998), s. 662.

1.6 Disposition

Uppsatsen är indelad i fyra kapitel. I andra kapitlet introduceras läsaren till editionsinstitutet. Kapitlet berör vilka bakomliggande principer och avvägningar som ligger till grund för editionsinstitutet, hur regleringen av edition är uppbyggd samt vilka bifallsvillkor som ställs för ett editionsföreläggande.

Uppsatsens tredje kapitel behandlar dataskyddsförordningen, dataskyddslagen samt domstolsdatalagen. Redogörelsen tar särskilt sikte på de krav som ska vara uppfyllda för att en personuppgiftsbehandling ska vara laglig, de grundläggande principer som ska beaktas vid en behandling samt den rättsliga regleringens uppbyggnad med fokus på uppdelningen mellan nationell reglering och EU-reglering.

Uppsatsen fjärde del belyser och analyserar de problem som kan uppstå vid edition av handlingar som innehåller personuppgifter. Kapitlet fokuserar framför allt på de rättsliga regleringarnas förhållande till varandra och samspelet mellan rättsområdena.

1.7 Forskningsläge

Relationen mellan dataskydd och edition får sägas vara en ny företeelse. I mitt arbete har jag inte stött på något forskningsmaterial på området. Informationsanskaffning genom edition har avhandlats ingående av Peter Westberg i *Anskaffning av bevisning i dispositiva tvistemål* från 2010. I verket lyfts särskilt vilka underliggande rättighetsaspekter som kan anföras för informationsanskaffning med domstolars hjälp.¹⁹

---

¹⁹ Se Westberg (2010), s. 169 ff.

Forskningsläget kring personuppgiftsskydd är fortsatt expansivt efter dataskyddsförordningens ikraftträdande. På EU-nivå har artikel 29-gruppen utrett diverse tolkningar av dataskyddsförordningen samt gett ut riktlinjer. I en svensk kontext har mycket utav det som skrivits på området en praktisk inriktning, exempelvis *Dataskyddsförordningen GDPR: förstå och tillämpa i praktiken* av Monika Wendleby och Dag Wetterberg. Vidare finns omfattande offentligt tryck som publicerats i samband med svensk anpassning till förordningen.

2 Editionsinstitutet

2.1 Allmänt om editionsinstitutet

Den svenska dispositiva civilprocessen bygger bland annat på principen om kontradiktion. Som utgångspunkt anses parterna i en tvist ha förmåga och intresse att själva införskaffa bevisning för att utforma talan och sedermera bevisa den.²⁰ Editionsinstitutet är i detta hänseende ett undantag från den kontradiktoriska grundidén och motiveras av en materiell rättssäkerhetstanke.²¹ Traditionellt sett har svensk rätt haft en restriktiv syn på i vilken utsträckning domstolen ska hjälpa en part med att komma åt bevisning. För editionsinstitutets vidkommande har i doktrin framhävts att ett föreläggande ska ses som en plikt gentemot domstolen och rättsskipningen, snarare än en skyldighet att bistå en motpart eller tala mot sin egen sak.²² På så sätt kan bristande informationstillgång i tvister lösas för att nå materiellt riktiga domar utan att stå i strid mot grundtanken om kontradiktion. Det kan tilläggas att edition är ett av flera alternativa sätt som kan användas av domstolar för att lösa informationsbrist i tvister. Bland de alternativa metoderna finns bland annat förflyttning av bevisbörda och bevislättnad.²³

Det är mot denna bakgrund naturligt att parter i rättsförhållanden ibland vill skaffa sig ökad kontroll över en potentiell framtida tvist. Sådana dispositioner, som ofta sker i form av civilrättsliga avtal, kan ge upphov till en materiell editionsplikt. Det finns många olika alternativ som kan användas för att hantera och reglera tillgången till information. Ett tillvägagångssätt är att på förhand, genom exempelvis dokumentations- eller integrationsklausuler, försöka utöka respektive minska möjligheterna och utrymmet för

---

²⁰ Westberg (2010), s. 209.

²¹ Westberg (2011), s. 503.

²² Westberg (2010), s. 565; Heuman (1999/00), s. 153.

²³ Westberg (2010), s. 212 f.

domstolsassisterad informationsåtkomst i jämförelse med reglerna i RB. Detta aktualiserar frågeställningar som i vilken utsträckning domstolar ska anses bundna av parternas dispositioner, hur särpräglade bifallsvillkor ska tolkas och ytterst var gränsen för rätten till effektivt rättsmedel går. Problematiken med informationstillgång kan också uppmärksammas först när en tvist redan är för handen. I en sådan situation blir distinktionen mellan handlingar av civilrättslig karaktär och processhandlingar av central betydelse, då den senare i princip endast har rättsverkan inom rättegången och kan återtå. ²⁴

Editionsplikt innebär en skyldighet att förete skriftliga handlingar och aktualiseras genom ansökan av en part. ²⁵ Edition kan rikta sig till en part eller till tredje man och kan förenas med sanktion i form av vitesföreläggande, enligt 38 kap. 4–5 §§ RB. Bestämmelsernas utformning bygger på grundtanken att editionsplikt och skyldighet att lämna muntliga uppgifter som vittne ska stämma överens och vara av samma omfattning. ²⁶ Denna utgångspunkt har betydelse för editionspliktens yttre gränser, vilket betonats i praxis. ²⁷ En av anledningarna till editionsinstitutets betydelse i dispositiva civilprocesser är den centrala roll som skriftliga dokument spelar i dessa. På grund av skriftliga handlingars bestående form har dessa en mycket central roll som bevismedel i dessa tvister. ²⁸

En editionsplikt innebär vidare att editionssvarande själv ska ta fram den i föreläggandet specificerade handlingen och överlämna den till domstolen. Detta motiveras av integritetsaspekter såsom minsta ingripande åtgärd. Samtidigt ger detta editionssvarande viss möjlighet att hantera överskottsinformation som inte omfattas av föreläggandet. ²⁹ Den tid och kostnad som

---

²⁴ Westberg (2010), s. 182 ff.

²⁵ Ibid. s. 448.

²⁶ Se NJA 2014 s. 651, punkt 6.

²⁷ Jfr exempelvis NJA 2020 s. 373; HD mål Ö4643-19.

²⁸ Ekelöf m.fl. (2009), s. 255 ff.

²⁹ Westberg (2010), s. 564 f.

detta arbete kan innebära för tredje man har denne rätt till ersättning för, enligt 38 kap. 7 § RB.

2.2 Reglering av processuell edition

Processuell edition regleras i 38 kap. RB. I 38 kap. 2 § 1st RB stadgas att den som innehar skriftlig handling, som kan antas ha betydelse som bevis, är skyldig att förete handlingen. Skyldighet att tillhandahålla handling är således inte begränsad till parter i målet utan inbegriper närstående och tredje man, med undantag för de personkretsar som omfattas av 38 kap. 2 § 2st RB. Skyldigheten omfattar enligt 38 kap. 2 § 3st RB inte minnesanteckningar eller annan liknande handling avsedd för personligt bruk, om inte synnerlig anledning föreligger att förete denna. I de fall det finns särskild reglering som avviker från vad som sägs i 1–8 §§ om skyldigheten att förete skriftlig handling skall dessa avvikande regler gälla, enligt 38 kap. 9 § RB. I syfte att utreda vem som innehar en specifik handling finns möjligheter att hålla så kallade editionsförhör med motpart eller tredje man, enligt 38 kap. 4 § RB. Editionsförhör kan även användas för att undersöka om ett dokument över huvud taget existerar.³⁰

2.3 Allmänna bifallsvillkor för processuell edition

2.3.1 Innehavskravet

Ordalydelsen av 38 kap. 2 § 1st RB talar för att ett editionsföreläggande endast kan rikta sig mot någon som innehar en eftersökt handling. Historiskt har innehav tolkats i doktrin som en äganderätt till handlingen. Med detta

---

³⁰ Se Thornefors: Zeteo-lagkommentar till 38 kap. 4 § rättegångsbalk.

följde uppfattningen att ett editionsföreläggande som riktar sig mot innehavaren av en handling inte kan ges bifall om ett annat rättssubjekt med äganderätt till handlingen bestrider föreläggandet.³¹ HD har i mål Ö4642-19 gått ifrån denna uppfattning och säger nu att innehav i editionsbestämmelsens mening ska tolkas som besittning. Editionsplikten som följer av besittningen kan inte principiellt begränsas av åtaganden som innehavaren gjort gentemot tredje man, eller av den senares rättigheter till handlingen. Som regel utgör en sådan invändning inte hinder mot edition, utan kan istället vägas in i den intresseavvägning som görs mellan editionssökandes intresse att ta del av handlingen och editionssvarandes intresse att inte lämna ut handlingen.³²

2.3.2 Skriftlig handling

38 Kap. 2 § begränsar vidare omfånget av editionsföreläggande till att endast omfatta skriftliga handlingar. I NJA 1998 s. 829 stadgade HD att med edition av skriftliga handlingar kan jämföras elektroniska handlingar. Fram tills nyligen var rättsläget oklart huruvida ett editionsföreläggande kunde föreskriva ett tillhandahållande i elektroniskt format eller om prejudikatet skulle tolkas så att informationen i elektroniska handlingar enbart fick presenteras i pappersform.³³ I mål NJA 2020 s. 373 slog HD för första gången fast att ett editionsföreläggande kan föreskriva att en handling företes i elektronisk form. Kravet på handlingens innehåll som betydande bevis kvarstår alljämt och därmed åtskillnaden med syn enligt 39 kap. RB.³⁴

HD fastslog vidare att ett editionsföreläggande av elektroniskt lagrad information som utgångspunkt, bör tillhandahållas i det format som

---

³¹ Heuman (1989/90), s. 22 f.

³² Se avsnitt 2.4.2.

³³ Westberg (2010), s. 451 f.

³⁴ Ekelöf m.fl. (2009), s. 256.

innehavaren lagrar informationen i. Alternativt kan informationen tillhandahållas i ett format som är vedertaget för lagring eller överföring av informationen i fråga.³⁵ Elektroniska handlingar innehåller ofta information om exempelvis vem som har skapat, ändrat eller bearbetat ett dokument. Möjligheten att begära handlingar i elektronisk form belyser på nytt problematiken med metadata, ”data om data”. Sådan information torde enligt b.la. Westberg kunna vara själva föremålet för edition, då sådan information bland annat kan påverka bevisstyrkan i handlingar.³⁶ Samtidigt riskerar metadata att förse editionssökande med överskottsinformation, vilket kan motivera att metadata raderas, döljs eller att handlingen presenteras i pappersform.³⁷

2.3.3 Bevisbetydelsekravet

Ett editionsyrkande ska endast vinna bifall om den skriftliga handlingen som eftersöks kan antas ha betydelse som bevis, enligt 38 Kap. 2 § RB. Detta mycket lågt ställda krav motiveras med att varken domstolar eller editionssökande har insyn i vad handlingar innehåller och därför inte på förhand kan avgöra den faktiska bevisbetydelsen av handlingen för den materiella prövningen.³⁸ Således föreligger inget krav på någon faktisk betydelse som bevis. Handlingen får däremot inte uppenbart sakna relevans. En eftersökt handling måste, för att antas ha bevisbetydelse, kunna kopplas ihop med ett av någon part åberopat rättsfaktum.³⁹ Editionsinstitutet är följaktligen tillgängligt även i syfte att motbevisa ett påstående som en motpart har bevisbörda för.⁴⁰ Associerat rättsfaktum måste vidare kunna leda till framgång för den sökande parten i den materiella tvisten. Om det bevisstema

---

³⁵ NJA 2020 s. 373, punkt 17.

³⁶ Se exempelvis Westberg (2010), s. 408.

³⁷ NJA 2020 s. 373, punkt 16.

³⁸ NJA 1998 s. 590 I.

³⁹ Ekelöf m.fl. (2009) s. 264 f.

⁴⁰ NJA 2014 s. 651, punkt 10.

som den eftersökta handlingen faller inom inte kan härledas till ett åberopat rättsfaktum med relevans för den materiella tvisten ska editionsyrkandet avvisas med stöd av 35 Kap. 7 § RB.⁴¹

2.4 Övriga bifallsvillkor för processuell edition

2.4.1 Preciseringskravet

Ett editionsföreläggande ska enligt 38 Kap. 5 § RB ”*inhålla uppgift om var och huru handlingen skall tillhandahållas*”. Den bestämda formen av ”handling” har i doktrin tolkats som att ett editionsföreläggande förutsätter en identifierad handling, s.k. preciseringskyldighet.⁴² Efterforskning av information är dock endast meningsfull om sökande får utreda potentiella källor som inte på förhand är beskrivna.⁴³ Detta dilemma leder till frågan hur pass preciserad en editionsansökan behöver vara för att kunna vinna bifall. HD har stadgat att det inte kan krävas att en editionssökande preciserar en specifik beteckning eller liknande för en handling, utan att det får anses som tillräckligt identifierande med en allmän beskrivning.⁴⁴ Det offentlighetsrättsliga tvånget som ett föreläggande karakteriseras av måste dock rimligtvis innebära att en editionsvarande, utan för stor tids- och resursåtgång, kan ta fram de eftersökta handlingarna och uppfylla sin plikt.⁴⁵ Resonemang har utvecklats av Westberg som menar att editionssökande, utöver övriga bifallskrav, behöver övertyga domstolen med viss tillfredsställande säkerhet att svaranden har en specifik källa som innehåller relevant information för tvisten.⁴⁶

---

⁴¹ Ibid. p. 9.

⁴² Heuman (1989/90), s. 6.

⁴³ Westberg (2010), s. 438.

⁴⁴ Se NJA 1998 s. 590 I & II.

⁴⁵ Westberg (2010), s. 551.

⁴⁶ Ibid. s. 439.

2.4.2 Proportionalitetsbedömningen

Om samtliga bifallsvillkor för edition är uppfyllda ska en avvägning göras mellan handlingarnas bevisrelevans och svarandens intresse att inte lämna ut handlingarna.⁴⁷ Denna proportionalitetsbedömning framgår inte uttryckligen av lagtexten i 38 kap. RB utan har vuxit fram i praxis.⁴⁸ Med hänsyn till den begränsade vägledning som finns i prejudikat kring hur dessa avvägningar ska företas, får det i viss mån anses oklart vilka faktorer som kan tillmätas betydelse inom bedömningen. Avvägningen verkar bland annat beakta principen om bästa bevismedel. HD avslog i NJA 2011 s. 241 ett editionsyrkande då käranden inte anfört några omständigheter som visade på att denne saknade möjligheten att med alternativa handlingar föra bevisning under bevisemat. Detta kan tala för att det vid svag bevisrelevans, eller när det finns annat bättre bevismedel, finns skäl att i högre utsträckning försöka undvika det tvångsingrepp som ett editionsföreläggande innebär.⁴⁹

Westberg menar att HD i NJA 1998 s. 829 tycks ha vägt informationens bevisrelevans mot invändningen om att ett editionsföreläggande skulle innebära tidskrävande arbete, men att detta inte uttryckligen framgår av domskälen och därmed är en långtgående tolkning.⁵⁰ Genom NJA 2020 s. 373 gavs visst ytterligare stöd för denna tolkning. I detta mål förtydligade HD i viss utsträckning vilka andra faktorer som kan ingå i proportionalitetsbedömningen. Förekomsten av ”metadata” som kan förse editionsökande med överskottsinformation vid edition av elektroniska handlingar bör vägas in i bedömningen. Denna problematik kan dock ofta lösas med alternativa tillvägagångssätt så som att tillhandahållandet sker i pappersutskrift.⁵¹

---

⁴⁷ Se exempelvis NJA 2014 s. 651, punkt 11.

⁴⁸ Westberg (2010), s. 660; Ekelöf m.fl. (2009), s. 270.

⁴⁹ Westberg (2010), s. 450.

⁵⁰ Ibid. s. 660.

⁵¹ NJA 2020 s. 373, punkt 16.

3 Dataskyddsförordningen

3.1 Allmänt om dataskyddsförordningen

Skyddet för personuppgifter är en grundläggande rättighet för fysiska personer enligt artikel 8.1 EU-stadgan och artikel 16 EUF-fördraget.⁵² Under åren har behovet av ett uppdaterat och harmoniserat regelverk på området successivt växt fram då användardata, inbegripet personuppgifter, kommit att få ett stort värde.⁵³ Dataskyddsförordningen antogs 2016 och syftar till att närmare fastställa hur behandling av personuppgifter ska ske på ett sätt som säkerställer fysiska personers rättigheter och friheter samt det fria flödet av personuppgifter inom unionen.⁵⁴ Rätten till skydd för personuppgifter är dock inte en absolut rättighet. Dataskyddsförordningen erkänner att rättighetskonflikter kan innebära att skyddet för personuppgifter, efter en proportionalitetsbedömning, får ge vika för andra grundläggande rättigheter så som rätten till effektivt rättsmedel och en opartisk domstol.⁵⁵

Dataskyddsförordningen är tillämplig på automatiserad personuppgiftsbehandling samt viss manuell behandling, som ingår eller kommer att ingå, i ett register.⁵⁶ Behandling definieras som en åtgärd eller kombination av åtgärder beträffande personuppgifter så som insamling, registrering, bearbetning, överföring m.m. oavsett om de utförs automatiserat eller ej.⁵⁷ Personuppgifter definieras i förordningen som en upplysning avseende en

---

⁵² Skäl 1 i förordningen (EU) 2016/679.

⁵³ Europeiska datatillsynsmannen, Sammanfattning av europeiska datatillsynsmannens preliminära yttranden om privatliv och konkurrenskraft i stordataåldern, EUT 2014 C 225/07.

⁵⁴ Se artikel 1–3 i dataskyddsförordningen.

⁵⁵ Skäl 4 i förordningen (EU) 2016/679.

⁵⁶ Se artikel 2.1 i dataskyddsförordningen.

⁵⁷ Se artikel 4.2 i dataskyddsförordningen.

identifierad eller identifierbar fysisk person⁵⁸. Identifikationsnummer, lokaliseringssuppgifter och namn är några exempel på sådana upplysningar.⁵⁹ Det finns dock ingen uttömmande lista på vilka upplysningar som omfattas av begreppet personuppgifter då förordningen syftar till att vara teknik-neutral, förebygga kringgåenden och omfatta framtida skyddsvärda uppgifter.⁶⁰

Ansvar för personuppgifter åvilar den personuppgiftsansvarige⁶¹; en fysisk eller juridisk person, offentlig myndighet, institution eller annat organ, om behandlingen sker för ändamål som denne ensamt eller tillsammans med andra bestämt⁶². Utförs en behandling för annans räkning utgör aktören i fråga personuppgiftsbiträde i förordningens mening.⁶³ För att förordningen ska vara tillämplig behöver den som behandlar personuppgifter vara etablerad i eller ha anknytning till EU genom att erbjuda tjänster eller varor till personer inom unionen eller övervaka deras beteende inom unionen.⁶⁴

3.2 Behandling av personuppgifter

3.2.1 Grundläggande principer

All behandling av personuppgifter ska ske på ett lagligt, korrekt och öppet sätt i förhållande till den registrerade, enligt artikel 5.1a dataskyddsförordningen. Begreppet lagligt kan sägas utgöra en hänvisning till artikel 6 i dataskyddsförordningen och de rättsliga grunder som krävs för en behandling.⁶⁵ Att en behandling ska vara korrekt tar sikte på hur en

---

⁵⁸ I fortsättningen kallad ”en registrerad”.

⁵⁹ Se artikel 4.1 i dataskyddsförordningen.

⁶⁰ Se skäl 16 i förordningen (EU) 2016/679.

⁶¹ Se artikel 82 i dataskyddsförordningen.

⁶² Se artikel 4.7 i dataskyddsförordningen.

⁶³ Se artikel 4.8 i dataskyddsförordningen.

⁶⁴ Se artikel 3 i dataskyddsförordningen.

⁶⁵ Jfr skäl 40 i förordningen (EU) 2016/679; Prop. 2017/18:105 s. 47.

behandling får ske och innebär att behandlingen ska vara rättvis, skäligen eller proportionerlig i förhållande till de registrerade. Det kan således uppkomma situationer där det föreligger rättslig grund för behandling, men där resultatet av en intresseavvägning innebär att behandlingen skulle vara oskälig i förhållande till de registrerade och därmed oförenlig med artikel 5.⁶⁶

I artikel 5.1b återfinns kravet på ändamålsbestämning och finalitetsprincipen. Personuppgifter ska samlas in för särskilda, uttryckligt angivna och berättigade ändamål och inte senare behandlas på ett med dessa ändamål oförenligt sätt.⁶⁷ Ändamålsbestämningen ska ha bestämts och framgå vid tidpunkten för insamlingen av personuppgifterna.⁶⁸ Det är således ändamålet vid tidpunkten för insamling som ska utgöra utgångspunkten för bedömningen om en annan behandling är förenlig med ursprungsändamålet och därmed ryms inom finalitetsprincipen⁶⁹, ett s.k. kompatibilitetstest⁷⁰. I artikel 6.4 dataskyddsförordningen finns exempel på vad som kan beaktas vid ett kompatibilitetstest.⁷¹ Utöver dessa aspekter bör även de registrerades rimliga förväntningar beaktas.⁷²

3.2.2 Laglig behandling

För att en behandling av personuppgifter ska vara laglig krävs det att behandlingen vilar på en rättslig grund. I viss mån är grunderna överlappande och flera av dessa kan vara tillämpliga på samma behandling.⁷³ Dessa grunder räknas uttömmande upp i artikel 6 dataskyddsförordningen och en behandling är endast laglig i den mån åtminstone ett av dessa villkor

---

⁶⁶ Prop. 2017/18:105 s. 47.

⁶⁷ Se artikel 5.1b i dataskyddsförordningen.

⁶⁸ Se skäl 39 i förordningen (EU) 2016/679.

⁶⁹ Öman (2019), s. 119.

⁷⁰ Holtz (2018), s. 254.

⁷¹ Se avsnitt 3.2.2.4.

⁷² Article 29 Data Protection Working Party, Opinion 03/2013 on purpose limitation, s. 24.

⁷³ Prop. 2017/18:105 s. 46.

är uppfyllt. De grunder som huvudsakligen aktualiseras vid en behandling i form av edition är:

- c) Behandlingen är nödvändig för att fullgöra en rättslig förpliktelse som åvilar den personuppgiftsansvarige.
- e) Behandlingen är nödvändig för att utföra en uppgift av allmänt intresse eller som ett led i den personuppgiftsansvariges myndighetsutövning.
- f) Behandlingen är nödvändig för ändamål som rör den personuppgiftsansvariges eller en tredje parts berättigade intressen, om inte den registrerades intressen eller grundläggande rättigheter och friheter väger tyngre och kräver skydd av personuppgifter, särskilt när den registrerade är ett barn.

Samtliga ovanstående rättsliga grunder ställer krav på nödvändighet för att en behandling ska vara laglig. Nödvändighet är ett självständigt gemenskapsrättsligt begrepp och ska därmed tolkas EU-konformt. I dataskyddsförordningens kontext bör en behandling endast ske om syftet med behandlingen inte rimligen kan uppnås med andra medel.⁷⁴ Kravet innebär inte att en behandling måste vara oundgänglig. EU-domstolen har fastslagit att nödvändighet bland annat kan anses föreligga om det leder till effektivitetsvinster.⁷⁵ Om en arbetsuppgift kan genomföras lika enkelt och billigt på ett alternativt sett som inte innebär en behandling av personuppgifter kan dock inte nödvändighet anses föreligga.⁷⁶ Bedömningen av nödvändighetskravet kan vidare ge olika utfalla beroende på vilken behandlingsåtgärd det rör sig om.⁷⁷ Nödvändighet måste därav bedömas i varje behandlingssteg.⁷⁸

---

⁷⁴ Se skäl 39 i förordningen (EU) 2016/679.

⁷⁵ C-524/06 *Huber*, EU:C:2008:724

⁷⁶ Öman (2019), s. 149.

⁷⁷ SOU 2003:40, s. 169.

⁷⁸ Öman (2019), s. 151.

3.2.2.1 Rättslig förpliktelse

Grunden rättslig förpliktelse i artikel 6.1c dataskyddsförordningen tar sikte på situationer där en personuppgiftsansvarig behöver behandla personuppgifter för att kunna uppfylla en rättslig skyldighet. Denna förpliktelse måste åvila den personuppgiftsansvarige och inte någon annan. Med detta menas inte endast att det föreligger en rättslig förpliktelse att behandla personuppgifter i sig.⁷⁹ Vad som utgör en rättslig förpliktelse definieras inte i förordningen. Medlemsstaterna har utrymme att införa nationella bestämmelser som stadgar vad som utgör en rättslig förpliktelse som kan ligga till grund för en behandling.⁸⁰ Artikel 6.3 stadgar sedermera att grunden ska fastställas enligt unionsrätten eller i medlemsstatens nationella rätt. För svenskt vidkommande har specifika bestämmelser införts genom lagen (2018:218) med kompletterande bestämmelser till EU:s dataskyddsförordning.⁸¹ Dataskyddslagen reglerar all behandling på grunderna rättslig förpliktelse samt allmänt intresse eller myndighetsutövning⁸², men är subsidiär till andra lagar och förordningar⁸³. I 2 kap. 1 § dataskyddslagen stadgas att en rättslig förpliktelse ska följa av lag, annan författning, kollektivavtal eller beslut som meddelats med stöd av lag eller annan författning. Vid bedömningen om en förpliktelse faktiskt följer av en bestämmelse är det inte endast dess ordalydelse som är av relevans. Även förarbeten, bestämmelsens syfte och den rättsliga kontexten kan behöva beaktas.⁸⁴ Den rättsliga grunden ska fastställa syftet med behandlingen och kan innehålla uttryckliga ändamål eller ändamålsbegränsningar för vilka personuppgifterna får behandlas.⁸⁵ Detta innebär att syftet med en behandling måste framgå av förpliktelsen för att kunna läggas till grund för behandling. Tillämpningen ska vara förutsägbar och tydlig i enlighet med skäl

---

⁷⁹ Ibid. s. 158.

⁸⁰ Se artikel 6.2 i dataskyddsförordningen.

⁸¹ I fortsättningen kallad ”dataskyddslagen”.

⁸² Jämför skäl 45 i förordningen (EU) 2016/679.

⁸³ Se 1 kap. 6 § dataskyddslagen.

⁸⁴ Prop. 2017/18:105 s. 188.

⁸⁵ Se artikel 6.3 i dataskyddsförordningen.

41 till dataskyddsförordningen. För en förutsägbar tillämpning bör generellt formulerade förpliktelser ge upphov till ett mer begränsat omfång av behandlingar jämfört med exempelvis myndighetsbeslut i enskilda fall.⁸⁶ Vid behandlingar som inte utgör någon egentlig kränkning, så som behandlingar med endast namn som upplysning, bör dock mer allmänt hållna rättsliga grunder kunna grunda en behandling.⁸⁷

En exempelbehandling som vilar på grunden rättslig förpliktelse är personalliggare. I syfte att motverka s.k. ”svart arbete”⁸⁸ innehåller skatteförändelagen en rättslig förpliktelse för arbetsgivare inom vissa branscher att tillhandahålla en personalliggare på arbetsplatsen.⁸⁹ Sådana personalliggare ska innehålla vissa upplysningar som utgör personuppgifter⁹⁰ och förs ofta genom automatiserad behandling.

3.2.2.2 Allmänt intresse och myndighetsutövning

Dataskyddsförordningen innehåller ingen definition på vad som utgör grund för behandling i form av allmänt intresse eller myndighetsutövning i artikel 6.1e dataskyddsförordningen. Likt rättslig förpliktelse omfattas dessa grunder av artikel 6.2–3 dataskyddsförordningen.⁹¹ Svensk precisering av dessa grunder återfinns i 2 kap. 2 § dataskyddslagen vari stadgas att uppgift av allmänt intresse ska följa av lag, annan författning, kollektivavtal eller beslut meddelat med stöd i lag eller annan författning. För att en uppgift ska anses vara av allmänt intresse krävs inte att uppgiften är av sådant slag att den berör många eller avser ett intresse på bredare plan. Vad som utgör en uppgift av allmänt intresse behöver inte heller framgå av en bestämmelses ordalydelse. Begreppet ska istället ges en vidare betydelse. Enligt

---

⁸⁶ Article 29 Data Protection Working Party, Opinion 06/2014 on the notion of legitimate interests of the data controller, s. 19 f.

⁸⁷ Prop. 2017/18:105 s. 51 ff.

⁸⁸ Prop. 2014/15:6 s. 44 ff.

⁸⁹ Se 39 kap. 11 a–11 c §§ skatteförändelagen.

⁹⁰ Se 9 kap. 5 § skatteförändeförordningen.

⁹¹ Jfr avsnitt 3.2.2.1

regeringens mening är alla uppdrag statliga myndigheter utför av allmänt intresse, då myndigheten i fråga inte hade fått i uppdrag att utföra aktuell uppgift om så inte vore fallet. Behandling grundad på allmänt intresse är dock på intet sätt begränsat till myndigheter. Även privata aktörer kan utföra uppgifter av allmänt intresse.⁹² Att en privat aktör har vinstsyfte utesluter inte att uppgifterna den utför kan vara av allmänt intresse, bedömningen bör istället fokusera på verksamhetens syfte.⁹³

3.2.2.3 Berättigat intresse

Enligt artikel 6.1f dataskyddsförordningen är en behandling laglig om den är nödvändig för ändamål som rör den personuppgiftsansvariges eller tredje parts berättigade intressen, under förutsättning att de registrerades intressen eller grundläggande rättigheter och friheter inte väger tyngre. Denna grund är inte tillämplig i de fall offentliga myndigheter utför en behandling för att fullgöra sina uppgifter.⁹⁴ Ett intresse anses berättigat om det erkänns eller accepteras av en rättskälla.⁹⁵ Denna intresseavvägning ska beakta alla omständigheter i det enskilda fallet, inbegripet de registrerades rimliga förväntningar vid inhämtandet av informationen samt förhållandet mellan de registrerade och den vars berättigade intressen aktualiseras.⁹⁶ Bedömningen bör även ta hänsyn till andra faktorer, såsom vad som konstituerar det berättigade intresset och möjliga skyddsåtgärder. Artikelns ordalydelse förefaller ge uttryck för att de registrerades intresse måste överväga det berättigade intresse som gett upphov till intresseavvägningen.⁹⁷ I de fall personuppgifter behandlas på grunden berättigat intresse eller grunderna i artikel 6.1e har registrerade rätt att göra invändningar mot behandlingen enligt artikel 21 i dataskyddsförordningen. Om denna rätt görs gällande får

---

⁹² Prop. 2017/18:105 s. 55 ff.

⁹³ Öman (2019), s. 166.

⁹⁴ Se artikel 6.1f i dataskyddsförordningen.

⁹⁵ Article 29 Data Protection Working Party, Opinion 06/2014 on the notion of legitimate interests of the data controller, s. 24 ff.

⁹⁶ Se skäl 47 i förordningen (EU) 2016/679.

⁹⁷ Holtz (2018), s. 252.

inte den personuppgiftsansvarige behandla uppgifterna såvida denne inte kan påvisa tvingande berättigade skäl som väger tyngre än den registrerades rättigheter, eller om behandlingen sker för fastställande, utövande eller försvar av rättsliga anspråk.⁹⁸

3.2.2.4 Vidarebehandling

I de fall personuppgifter samlats in för ett särskilt ändamål uppkommer ofta frågan för vilka andra ändamål som uppgifterna kan behandlas. Sådan s.k. vidarebehandling eller ändamålsändring regleras i artikel 6.4 data-skyddsförordningen och har en stark koppling till principen om ändamålsbegränsning. Principen innebär att en vidarebehandling som huvudregel måste vara kompatibel med ändamålet som låg till grund för ursprungsbehandlingen. Om sådan ändamålsförenlighet föreligger så behövs ingen annan separat rättslig grund för vidarebehandling. De rättsliga grunder som återfinns i unionsrätten eller nationell rätt kan också utgöra en rättslig grund för ytterligare behandling.⁹⁹ Detta ger möjlighet till två huvudsakliga tolkningar. En första tolkning av skäl 50 är att det inte krävs en egen laglighetsgrund för kompatibel vidarebehandlingen, då denna stödjer sig på samma laglighetsgrund som ursprungsbehandlingen. En teleologisk tolkning landar snarare i att en vidarebehandling kräver en egen, men inte nödvändigtvis en annan, rättslig grund för behandlingen.¹⁰⁰ För att avgöra huruvida en vidarebehandling är förenlig med ursprungsbehandlings ändamål ska man bland annat beakta kopplingarna mellan de två behandlingarnas ändamål, det sammanhang i vilket personuppgifterna samlats in, personuppgifternas art, konsekvenserna av en vidarebehandling för de registrerade samt vilka lämpliga skyddsåtgärder som kan användas.¹⁰¹

---

⁹⁸ Se artikel 21.1 i dataskyddsförordningen.

⁹⁹ Se skäl 50 i förordningen (EU) 2016/679.

¹⁰⁰ Holtz (2018), s. 254.

¹⁰¹ Se artikel 6.4a–e i dataskyddsförordningen.

I vissa fall kan en vidarebehandling vara tillåten även om den är oförenlig med ursprungsbehandlingen. Dessa undantag från finalitetsprincipen omfattar tre särskilda fall; om behandlingen grundas på den registrerades samtycke, på unionsrätten eller på medlemsstatens nationella rätt under förutsättning att åtgärden är proportionerlig och nödvändig i ett demokratiskt samhälle för att skydda de intressen som omfattas av artikel 23.1 dataskyddsförordningen. Av särskilt intresse för en vidarebehandling i form av edition är skyddet för den registrerades eller andras rättigheter och friheter i artikel 23.1.f dataskyddsförordningen.

3.2.2.5 Domstolsdatalagen

I domstolsdatalagen (2015:728), (DDL), finns kompletterande bestämmelser till dataskyddsförordningen som särskilt reglerar personuppgiftsbehandling i de allmänna domstolarna och de allmänna förvaltningsdomstolarna.¹⁰²

Sådan behandling sker normalt på de rättsliga grunderna i artikel 6.1c eller 6.1e i dataskyddsförordningen.¹⁰³ I lagens 6 § stadgas att domstolar får behandla personuppgifter om det behövs för handläggning av mål och ärenden, den s.k. primära ändamålsbestämmelsen¹⁰⁴. Vad som behövs för handläggning av mål följer främst av processrätten och inbegriper bland annat insamling av personuppgifter genom skriftväxling eller utlämnande av personuppgifter som behövs för kommunikering med parterna.¹⁰⁵

Vidarebehandling för andra ändamål, s.k. sekundära ändamål, får enligt 7 § DDL ske för uppgiftslämnande i överensstämmelse med lag eller förordning och under förutsättning att det nya ändamålet är kompatibelt med det primära ändamålet.

---

¹⁰² Se 2 och 4 §§ domstolsdatalagen.

¹⁰³ Prop. 2017/18:113 s. 11.

¹⁰⁴ Ibid. s. 41.

¹⁰⁵ Prop. 2014/15:148 s. 39 ff.

4 Analys

4.1 Allmänna problemområden

Utökade möjligheter till edition av elektroniskt lagrad information har skapat ny problematik för svenska domstolar. Framför allt kan intressekonflikten mellan editionssökandes informationsbehov och skyddet av de registrerades personuppgifter aktualiseras i ökad omfattning. Båda dessa intressen har en stark ställning i såväl svensk rätt, som EU-rätt. Både rätten till effektivt rättsmedel och personuppgiftsskyddet återfinns i flera rättighetsstadgor. Att, mot denna bakgrund, tolka HD:s avgörande i Ö4642-19 som att de registrerades rätt till skydd för personuppgifter inte begränsar editionsplikten hade skapat en inbördes ordning mellan rättigheterna. I fråga om personuppgifter tillkommer faktumet att dataskyddsförordningen omfattas av EU-rättens företrädesprincip, vilken stadgar företräde framför nationell rätt. Om dataskyddsförordningens skydd för personuppgifter jämförelsevis innebär ett allmängiltigt hinder mot edition hade editionsinstitutet urholkats och medfört att editionsförelägganden kan kringgå. Ett allmänt företräde för något av dessa intressen kan därför inte ses som rimlig lösning och skulle stå i strid med skäl 4 i dataskyddsförordningen. Mot denna bakgrund anser jag att 38 kap. 9 § RB borde kunna tillämpas för att beakta båda dessa intressen vid en editionsansökan.

Med stöd i 38 kap. 9 § RB kan dataskyddsförordningens krav för en tillåten behandling av personuppgifter ges status som sådana avvikande bestämmelser som skall gälla vid edition. Då dataskyddsförordningen inte innehåller särskilda regler för edition bör en sådan tolkning närmast resultera i kompletterande bifallsvillkor för edition av handlingar innehållande personuppgifter. Med detta avses att det utöver de bifallsvillkor som ställs för edition även behöver finnas förutsättningar för en laglig och korrekt behandling av personuppgifter enligt artikel 5–6 dataskyddsförordningen. En sådan bedömning blir avhängig av vilken rättslig

grund som behandlingen sker på, och kan initialt förefalla vara mycket omfattande och resurskrävande.

4.2 Rättslig grund vid edition

Som framställningen visat krävs det en rättslig grund för all behandling av personuppgifter. Edition är på inget sätt undantaget detta krav. Följdfrågan blir därmed vilken rättslig grund edition kan stödjas på. Som visat är det vanligt förekommande att det finns flera parallella rättsliga grunder för en personuppgiftsbehandling. Ett inlämnande av en handling till en domstol som sker på grund av ett editionsföreläggande innebär att editionssvarande fullgör en skyldighet som denne ålagts genom beslut fattat med stöd i lag. Det ligger nära till hands att klassificera en sådan behandling som grundad på en rättslig förpliktelse. Ett editionsföreläggande ska i varje enskilt fall vara preciserat, otvetydigt och innehålla information om var och hur handlingen skall företes. Sådan precisering bör ge tydlighet och förutsägbarhet gällande förpliktelsen, och därmed kunna ligga till grund för en behandling. Behandlingens syfte kan, med bakgrund i 6 § DDL och synsättet att edition är en skyldighet gentemot rättskipningen, sägas vara att förse domstolen med det beslutsunderlag som krävs för handläggningen av målet.

En behandling i form av att ett inlämnande av en handling till domstol skulle även kunna stödjas på att den behövs för utförande av uppgift av allmänt intresse. Allmänna domstolar är myndigheter som har inrättats med stöd i lag och har i uppgift att ansvara för rättskipningen. Som tidigare redovisats krävs det inte att en uppgift berör många på ett allmänt plan. Även rättskipning i det enskilda fallet, oavsett vilket typ av mål det rör sig om, bör därmed konstituera en uppgift av allmänt intresse. Ändamålet med behandlingen är likt tidigare att förse domstolen med beslutsunderlag för handläggning av målet och bör anses som tydligt och förutsägbart.

Ovanstående resonemang bygger på synsättet att ett editionsföreläggande utgör en skyldighet gentemot rättskipningen och domstolen i första hand. Man får dock inte förringa editionsökandes bakomliggande informationsbehov och rätt till effektivt rättsmedel som ursprung till denna skyldighet. Det går att argumentera för att detta uppenbart berättigade intresse, i egenkap av grundläggande rättighet, skulle kunna utgöra rättslig grund för behandlingen. Berättigat intresse får emellertid inte utgöra grunden för en behandling som utförs av offentliga myndigheter när de fullgör sina uppgifter. Ett fullgörande av editionsplikt är dock en behandling som görs av den personuppgiftsansvarige, för att senare kommuniceras till editionsökande. Inlämnandet av handlingen till domstol borde därför kunna ske på grund av ett berättigat intresse, under förutsättning att de registrerades personuppgiftsskydd inte väger tyngre än editionsökandes intresse. Domstolens efterföljande behandling av handlingen sker för samma ändamål och behöver inte en annan separat rättslig grund, även om den kan också stödjas på rättslig förpliktelse i form av 6 § DDL och rättegångsbalken.

För edition förutsätts dock att det redan existerar en skriftlig handling som editionsvaranden innehar. Om så inte är fallet kan edition inte aktualiseras. Detta innebär att personuppgifter som omfattas av ett editionsföreläggande sedan tidigare har samlats in. Denna ursprungsbehandling har då skett för särskilda ändamål. En fullgörande av editionsplikt får som utgångspunkt antas innebära en behandling för andra ändamål och därmed en vidarebehandling. Visserligen förekommer det att personuppgifter från första början inhämtas i syfte att utgöra bevismedel i en tvist. I dessa fall blir dock handlingen tillgänglig för båda parter när den förs in i processen. Om en sådan processhandling ensidigt återtas och därefter blir föremål för edition skulle ändamålet med behandlingen vara detsamma och därmed tillåten. Om behandling genom edition istället innebär en ändamålsändring behöver man beakta dess förenlighet samt de grundläggande principer och krav som gäller för all behandling av personuppgifter.

4.3 Nödvändighet

Personuppgiftsbehandling som inte grundas på samtycke måste vara nödvändig. Nödvändigheten i en behandling som grundas på en editionsplikt kan anses nära sammankopplad med bevisbetydelsekravet. Om en handling uppfyller bevisbetydelsekravet kan behandlingen som utgångspunkt anses som nödvändig för att avgöra den materiella tvisten som föranlett editionsplikten. Vidare kan nödvändighetskravet även sägas tänga den proportionalitetsbedömning som ska göras vid edition. Principen om bästa bevismedel, som HD verkar ha beaktat inom proportionalitetsbedömningen, bör resultera i att nödvändighet inte föreligger i de fall det finns alternativa bevismedel tillgängliga för editionsökanden. Vid en sådan situation ska edition inte bifallas enligt praxis, vilket rimligen korresponderar med att behandlingen inte anses nödvändig. Motsatsvis bör nödvändighet föreligga om det saknas alternativa bevismedel och ett editionsföreläggande därför är av central betydelse för sökandes möjlighet att föra sin talan.

4.4 Förenlighet och proportionalitet

Då edition generellt sett utgör en vidarebehandling med ändamålsändring behöver domstolen ta ställning till frågan om förenlighet. Ett sådant kompatibilitetstest ska bland annat ta hänsyn till ursprungsändamålet, eventuella ändamålsbegränsningar, de registrerades rimliga förväntningar och personuppgifternas art. Dessa aspekter kan sägas ge uttryck för att en vidarebehandling ska vara proportionerlig gentemot de registrerade. Det förefaller mot denna bakgrund naturligt att slå ihop kompatibilitetstestet med den proportionalitetsbedömning som ska göras vid edition. Detta skulle få konsekvensen att proportionalitetsbedömningen, utöver editionsparternas intressen, även behöver ta hänsyn till de registrerades rätt till skydd för personuppgifter. Inom en sådan utökad proportionalitetsbedömning bör bland annat beaktas editionssökandes intresse att få ut handlingen,

personuppgifternas art, konsekvenserna för de registrerade, förhållandet mellan de registrerade och den personuppgiftsansvarige, de registrerades rimliga förväntningar och möjliga skyddsåtgärder.

I dataskyddsförordningen framgår även att kopplingen mellan de ändamål för vilka personuppgifterna samlades in och ändamålet med vidarebehandlingen ska beaktas. I min mening bör inte detta krav på ändamålsförenlighet tillämpas alltför strikt i de fall vidarebehandlingen utgörs av edition. En strikt tillämpning av denna aspekt riskerar att leda till situationer där edition förhindras på grund av oförenliga ändamål trots att det både finns rättslig grund och övriga förutsättningar för bifall. Dataskyddsförordningens syfte bör rimligen inte vara att förhindra edition enbart på grund av att personuppgifterna redan har samlats in. Om ändamålsförenligheten får en avgörande roll i proportionalitetsbedömningen hade editionsförelägganden i vissa fall endast kunnat meddelas i de fall då editionsökandes rätt till effektivt rättsmedel vägt så tungt att behandlingen helt är undantagen kravet på förenlighet. En sådan tillämpning hade vidare lett till att personuppgiftsskyddet vid edition antingen hade varit absolut eller helt fått åsidosättas.

4.5 Avslutande reflektioner

Editionsinstitutet är ett undantag till den kontradiktoriska grundidé som dominerar svensk processrätt. Detta undantag motiveras av att parter utan egen förmåga att införskaffa bevisning måste ha tillgång till effektivt rättsmedel och möjlighet att föra sin talan. Det kan konstateras att personuppgiftsskyddet i dataskyddsförordningen inte verkar utgöra ett absolut hinder mot edition. De krav som förordningen ställer för en tillåten personuppgiftsbehandling bör istället ses som kompletterande krav till de normala bifallsvillkoren för edition. Initialt gav detta ett intryck av att det ställs mycket omfattande bifallsvillkor, vilket även innebär en resurskrävande bedömning. Vid närmare analys verkar dock flera av kraven för en laglig

behandling av personuppgifter tangeras bifallsvillkoren för edition.

Konsekvenserna av detta bedöms vara att om bifallsvillkoren för edition är uppfyllda föreligger såväl nödvändighet som laglig grund för behandling av personuppgifter. De huvudsakliga problem som därefter måste beaktas är vilka konsekvenser bifall av edition får för de registrerade, samt i vilken grad ändamålet med edition kan anses förenligt med ändamålet som låg till grund för insamlingen av personuppgifter. Det senare kravet bör utifrån dataskyddsförordningens syfte inte tolkas som ett frekvent hinder mot edition, då detta kan leda till negativa konsekvenser för såväl de registrerade som editionssökande.

Rättsläget på detta område får anses som oklart fram tills dom meddelas i mål Ö1750-20. Denna framställning får därför ses som en belysning av de särskilda problem som aktualiseras vid edition av personuppgifter samt en argumentation för ett av flera tänkbara utfall.

Käll- och litteraturförteckning

Offentligt tryck

Sverige

Prop. 1979/80:143 Med förslag till ny lagstiftning om handelsbolag m.m.

Prop. 1990/91:53 Om lag om folkbokföringsregister, m.m.

Prop. 2014/15:6 Minskat svartarbete i byggbranschen

Prop. 2014/15:96 Säkring av bevis vid Konkurrensverkets platsundersökningar

Prop. 2014/15:148 Domstolsdatalag

Prop. 2017/18:105 Ny dataskyddslag

Prop. 2017/18:113 Anpassning av domstolsdatalagen till EU:s dataskyddsförordning

SOU 1938:44 Processlagberedningens förslag till rättegångsbalk

SOU 2003:40 Utlänningsdatalag

EU

Article 29 Data Protection Working Party, Opinion 06/2014 on the notion of legitimate interests of the data controller under Article 7 of Directive 95/46/EC, Adopted on 9 of April 2014

European Data Protection Board, Endorsement 1/2018 of GDPR WP29 guidelines by the EDPB, Adopted on 25 of May 2018

Litteratur

Ekelöf, Per Olof, Edelstam, Henrik & Heuman, Lars (2009), *Rättegång*. H. 4, 7., omarb. och rev. uppl., Norstedts juridik, Stockholm.

Peczenik, Aleksander (1995), *Juridikens teori och metod: en introduktion till allmän rättslära*. 1. uppl. Fritze, Stockholm.

Reichel, Jane, (2018), ”EU-rättslig metod”, i: Nääv, Maria & Zamboni, Mauro (red.), *Juridisk Metodlära*, Andra upplagan, Studentlitteratur, Lund, s. 109–142.

Sandgren, Claes (2015), *Rättsvetenskap för uppsatsförfattare: ämne, material, metod och argumentation*. 3., [utök. och rev.] upplag. Norstedt juridik, Stockholm.

Thornefors, Christer, *Rättegångsbalk 38 kap. 4 §*. Upplaga 1, Zeteo, 2014.

Westberg, Peter (2010), *Anskaffning av bevisning i dispositiva tvistemål*. 1. uppl. Norstedts juridik, Stockholm.

Westberg, Peter (2011), ”*Fishing Expeditions*” – ett ”inbrott” i själ och rum?. I: Festskrift till Per Ole Träskman (red. Andersson, Ulrika, Wong, Christoffer & Örnemark Hansen, H), Norstedts juridik, Stockholm.

Öman, Sören (2019), *Dataskyddsförordningen (GDPR) m.m.: en kommentar*. Upplaga 1, Norstedts juridik, Stockholm.

Artiklar

Heuman, Lars (1989/90), *Editionsförelägganden i civilprocesser och skiljetvister – Del I*. Juridisk tidskrift, s. 3–46.

Heuman, Lars (1999/00), *Editionsföreläggande avseende ADB-baserad information och proportionalitetsgrundsatsen*. Juridisk tidskrift, s. 152–158.

Holtz, Hajo Michael (2018), *Den nya allmänna dataskyddsförordningen – några anmärkningar*. SvJT s. 240–264.

Jareborg, Nils (2004), *Rättsdogmatik som vetenskap*. SvJT s. 1–10.

Kellgren, Jan (1998), *Juridik och pedagogik*. SvJT s. 651–670.

Övrigt

Thornefors, Christer. Zeteo lagkommentar till 38 kap. 4 § rättegångsbalken. Norstedts Juridik/Zeteo. JUNO. (Hämtad: 2020-11-25).

Rättsfallsförteckning

Sverige

Högsta domstolen

NJA 1998 s. 590 (I och II)

NJA 1998 s. 829

NJA 2014 s. 651

NJA 2020 s. 373

HD Ö4643-19

EU

Europadomstolen

C-524/06 Heinz Huber mot Bundesrepublik Deutschland, EU:C:2008:724

64/4 Flaminio Costa mot E.N.E.L., EU:C:1964:66.